

Uudised

EL narkoseire keskuselt Lissabonis

TERVISHOIU- JA SOTSIAALVALDKONNA VASTUMEETMED UIMASTIPROBLEEMIDELE

EMCDDA avaldab oma esimese Euroopa juhendi sekkumiste kohta uimastiprobleemi lahendamisel

(24.10.2017, LISSABON **AVALDAMISKEELD KUNI 11.00 Kesk-Euroopa aja järgi /10.00 Lissaboni aja järgi**) Kuidas lahendada eakamate herooinikasutajate probleeme? Kuidas võidelda tugevatoimelise fentanüüli poolt põhjustatud surmajuhtumite vastu? Kuidas ennetada festivalidel ja klubides uimastite ja alkoholi kasutamisest tulenevat kahju? Need on mõned küsimustest, mida käsitletakse **Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse (EMCDDA)** täna avaldatud uues Euroopa juhendis (¹). Tuginedes 30 riigi kogemustele, esitatakse väljaandes **Health and social responses to drug problems: a European guide** („Tervise ja sotsiaalvaldkonna sekkumised uimastiprobleemi lahendamisel: Euroopa juhend“) esmakordselt **EMCDDA** ebaseadusliku uimastikasutamise tagajärgedega tegelemiseks koostatud juhendit, mis sisaldab ülevaadet olemasolevatest meetmetest ja sekkumistest. Juhendi on koostatud abimaterjalina rahva tervise valdkonna planeerimisega tegelevatele inimestele, kuid ka esmatasandi töötajatele ja praktikutele.

Uimastitarbimine seab meid tänapäeval keeruliste ja pidevalt muutuvate probleemide ette, millega tegelemiseks on olemas lai valik erinevaid programme. Uus juhend annab praktilisi juhiseid selle kohta, kuidas saab sekkumist narkootikumide valdkonnas paremini kavandada, suunata ja ellu viia, pakkudes sekkumismeetmete väljatöötamiseks ja edukaks rakendamiseks vajalikke vahendeid.

EMCDDA direktor Alexis Goosdeel ütleb: „EMCDDA on pühendunud poliitikakujundajate ja praktikute abistamisele tervemat ja turvalisemat Euroopat toetavate poliitikasuundade ja programmide kavandamisel ja elluviimisel. Selles uuenduslikus uues juhendis vaadeldakse praegusi uimastivaldkonna peamisi rahvatervisega seotud probleeme ja esitatakse tegevuskava, mille abil liikuda edasi erinevate tõhusate sekkumismeetmete kavandamise, suunamise ja rakendamise eri etappides. Selleks et aja ja suundumustega kaasas käia, peavad uimastiprobleemidesse sekkujad olema valmis kohanduma, uuendusi tegema ja uusi partnerlusi arendama. See praktiline juhend annab neile vahendid, et astuda vastu tänapäeva uimastiprobleemidele, kuid olla samas valmis ka homsete raskuste lahendamiseks.“

Juhendis käsitletakse tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna sekkumisi uimastiprobleemide lahendamisel kolmest järgmisest vaatenurgast:

- **uimastite eri liikide ja tarbimisviisidega** seotud probleemid;
- eri **rühmade** (nt naised, noored, rändajad, eakamad uimastikasutajad) vajadused ning
- probleemid eri **keskkondades** (nt vanglad, ööelu, festivalid, koolid, töökoht, kohalikud kogukonnad).

Esialgse võrdlusalusena kasutamiseks koostatud väljaanne sisaldab kokkuvõtteid ja kasutajasõbralikke täpsustusi, et tutvustada põhiteemasid, pakkuda parimate tavade näiteid ning poliitika ja tavade soovitusi. Juhend annab ka juurdepääsu ulatuslikele veebivahenditele, pakkudes tõendite ja vahendite linke.

Tõendus põhiste sekkumisteolulisus Euroopas kasvab

Juhendis öeldakse: „Näib, et Euroopas muutub järjest tähtsamaks tõendite põhine sekkumine, ja praegust finantskliimat arvestades paistab, et kasinate tervishoiuvahendite otstarbekas kulutamine pakub suuremat huvi kui kunagi varem.“ Juhendis rõhutatakse, kui tähtis on mõista, millised konkreetset sekkumist toetavad tõendid on olemas ja kuidas neid kasutada. Esitatakse erinevate uuritud meetmete „tõendite reitingud“ (esiletõst lk 23), kuid rõhutatakse, et see, mis toimib ühes rühmas või keskkonnas, võib teistsuguses kontekstis ebaõnnestuda. Juhendi peamine sõnum on, et tõendite kasutamine on „pidev protsess“ ning et teadmiste baasi arendamine teadusuuringute, seire ja parimate tavade vahetamise kaudu on väga oluline. Juhend on seotud EMCDDA parimate tavade portaaliga, mis sisaldab suurt hulka vahendeid, sealhulgas tõendite põhiste programmide register Xchange ja standardid sekkumismeetmete kvaliteedi parandamiseks (esiletõst lk 164)⁽²⁾.

Uute partnerluste loomisest ja kujundamisest saadav kasu

Uimastiprobleemid on sageli seotud muude tervise- ja sotsiaalprobleemidega. Juhendis rõhutatakse seetõttu erinevate teenuste koostöö olulist teiste valdkondadega (nt seksuaal- ja vaimne tervishoid, eluasemeteenused), et suurendada teenuste mõjusust ja tõhusust (esiletõst lk 31 ja lk 72). Mõnel rühmal on eriti suur vajadus integreeritud teenuste järele, näiteks terviseprobleemide suhtes tundlikud eakamad opioiditarbijad või vaimse tervise probleemidega uimastitarbijad. Juhendis märgitakse: „Paljude uimastiprobleemidega inimeste keerukate tervishoiu- ja sotsiaalsete vajaduste rahuldamiseks on teenustevaheline tulemuslik koostöö väga oluline.“

Juhendis tuuakse näiteid mitmete koostööviiside kohta Euroopas, sealhulgas vangla ja kogukonna tervishoiuteenuste osutajate vahelised kokkulepped, mis hõlbustavad ravi läbiviimist vanglas ning ravi jätkamist pärast vanglast vabanemist. Samuti ühendavad oma jõud uimastiprobleemidega tegelevate teenustega klubiomanikud, politsei, tervishoiu- ja hädaabiteenistused ning kohalikud omavalitsused, et ennetada ja vähendada ööeluga seotud uimasti- ja alkoholitarbimisest tulenevaid kahjusid (4.2 peatükk)⁽³⁾. Samuti uuritakse väärtust, mida loob kohalike kogukondade ja uimastitarbijate kaasamine teenuste osutamise parandamisel. Näidete hulgas on narkootikumide ohutu tarvitamise ruumide vaheline koostöö, mis võib vähendada kogukonnale ja uimastitarbijale tekkivat kahju (esiletõst lk 156) ning kasutajate poolt algatatud sekkumised tervenemise ja taasühiskonnastamise valdkonnas (esiletõst lk 167).

Uute tehnoloogiate potentsiaali kasutamine

Internet, sotsiaalvõrgustike rakendused, uued maksetehnoloogiad ja krüptimistarkvara muudavad uimastite ostmise ja müümise viisi. Need muutused mõjutavad mitte ainult uimastiturge ja tarbimisharjumusi, vaid pakuvad ka uusi võimalusi tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna sekkumiseks. „Selleks et aja ja suundumustega kaasas käia, peavad uimastiprobleemidesse sekkujad ... kasutama uute tehnoloogiate potentsiaali, et toetada ennetus-, ravi- ja kahju vähendamise algatuste paremat elluviimist,“ toonitatakse juhendis.

Keskendutakse e-tervishoiu sekkumismeetmetele, milles võib kasutada digitaaltehnooloogiat, et nõustada kahjude vähendamisel, koolitada ravispetsialiste ja jõuda haavatavate noorteni, kes ei soovi ametlike teenistustega suhelda (esiletõst lk 119).

Uimastitarbimisega seotud kahjude vähendamine: võimalused ja puudused

Juhendis käsitletakse uimastitega seotud kahjude ennetamisel ja vähendamisel (nt opioidide asendusravi laienemine) seni tehtud edusamme, kuid tuuakse esile ka valdkonnad, kus on olemas võimalused edasisteks arenguteks. Euroopas on märkimisväärse osa uimastitega seotud tervishoiukulude põhjustajaks C-hepatiidi infektsioonid⁽⁴⁾. Väljaandes märgitakse: „Tänu uutele ravivõimlustele tundub haiguse likvideerimine realistlikum kui kunagi varem.“ Juhendis tõstetakse esile kasu, mida annab uimastiprobleemidega tegelevate teenuste ja maksahaiguste spetsialistide vaheline parem kooskõlastamine, et tagada piisav ravi ja kaitsta neid, keda ohustab taasnakatumine (esiletõst lk 62,

joonis 2.5). „Kui tõhusaid meetmeid ei võeta, suurenevad C-hepatiidi nakkusega kaasnevad kulud edaspidi tõenäoliselt kordades,“ järeldatakse juhendis.

Surmaga lõppenud üleannustamisega kaasnevad riskitegurid on nüüd hästi teada ning elupäästvates sekkumismeetmetes on täheldatud märkimisväärseid edusamme, näiteks opioidide üleannuse vasturavimi naloksooni pakkumine. Üleannustamisest tingitud surmajuhtumite arvu suurenemine Euroopas osutab aga vajadusele laiendada nende ja muude sekkumismeetmete võtmist, mis vähendavad opioididega seotud surmajuhtumite riski (joonised 2.3 ja 2.4).

Uued poliitikaväljavaated ja nüüdisaja uimastiprobleemid nõuavad paindlikku sekkumist

Uued poliitikaväljavaated ja muutuvad uimastiprobleemid esitavad Euroopa uimastivaldkonna sekkumismeetmetele uusi väljakutseid. Nagu rõhutatakse, on vaja paindlikkust: „...nüüdisaja uimastiprobleemid võivad kiiresti muutuda ja olemasoleva uimastipoliitika ja sekkumismudelid enda alla matta“. Viimase aja probleemid hõlmavad uute psühoaktiivsete ainete, näiteks väga tugevate opioidide (nt fentanüülid – esiletõst lk 52) ja sünteetiliste kannabinoidide kiiret levikut (esiletõst lk 81). Kuna uimastiturule siseneb rohkem uusi aineid, tuleb esmase sekkumise osana parandada ka toksikoloogilise ja kohtuekspertiisi võimekust.

Sotsiaal-demograafiliste ja majanduslike muutuste taustal uuritakse juhendis rändajate ja varjupaigataotlejate võimalikku kaitsetust uimastiprobleemide ees ja vajadust teenuste järele, milles tunnustatakse mitmekesisust ja luuakse usaldust (tabel 3.1, joonis 3.3). Euroopa poliitikakujundajates ja üldsuses äratavad huvi ka kanepit käsitleva õigusraamistiku hiljutised muudatused Ameerika teatud piirkondades (esiletõst lk 40)⁽⁵⁾. Mõlemas piirkonnas kasvab huvi kanepit sisaldavate ravimite terapeutiliste võimaluste ärakasutamise vastu. Kanepit käsitleva poliitikavaldkonna areng võib avaldada kaudset mõju selle uimasti kasutamise ennetamise, ravi ja kahjude vähendamise sekkumismeetmetele ning väärtuslikke õppetunde võidakse saada väljaspool Euroopat tehtud uuendustest.

Euroopa narkostrategie 2013–2020 eesmärk on vähendada nõudlust uimastite järele, uimastisõltuvust ning uimastitega seotud tervise- ja sotsiaalset kahju ning vähendada uimastite tarnimist. Käesolev juhend toetab strateegiat uimastinõudluse ning uimastite tarbimise tervise- ja sotsiaalsete tagajärgede vähendamise valdkonnas.

Alexis Goosdeel teeb kokkuvõtte: „Usume, et EMCDDA võib kõige paremini aidata kaasa Euroopa kodanike tervisele ja turvalisusele, esitades meie ees seisvate uimastiprobleemide analüüsi koos kriitilise ülevaatega võimalikest sekkumismeetmetest ja praktilistest vahenditest poliitiliste otsuste ja tavade toetamiseks. See juhend on meie seni esimene ja kõige ambitsioonikam katse koguda kokku teave olemasolevate tervise- ja sotsiaalvaldkonna sekkumiste kohta Euroopas, mis seostuvad uimastite tarvitamisega ja teha sellest üks hõlpsasti ligipääsetav ja kasutatav vahend. . Tuues esile teadmiste ja tavade puudujäägid kõrvuti parandamis- ja arendusvõimalustega, on juhend aluseks selle valdkonna lähiaastate uuendatud töökavale.“

Märkused

⁽¹⁾ Kättesaadav inglise keeles aadressil www.emcdda.europa.eu/responses-guide. Juhend koostatakse iga kolme aasta tagant (internetiaallikaid ajakohastatakse korrapäraselt) ja see täiendab iga-aastast *Euroopa uimastiprobleemide aruannet* ning iga kolme aasta järel avaldatavat *ELi uimastiturgu käsitlevat aruannet*. Nimetatud kolme aruande ühine eesmärk on visandada terviklik pilt olukorrast Euroopas, et aidata poliitikakujundajatel ja praktikutel töötada välja poliitika ja sekkumismeetmed, mis toetavad tervemat ja turvalisemat Euroopat

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/best-practice_en

⁽³⁾ Tervisliku ööelu töövahendi (*Healthy Nightlife Toolbox*) algatuse raames (www.hntinfo.eu — www.emcdda.europa.eu/news/fs1/2017/emcdda-hosts-healthy-nightlife-toolbox_en) kogutakse ja antakse teavet heal taval põhineva sekkumise kohta, mis on suunatud noorte uimasti- ja alkoholitarbimise ja sellega seotud probleemidele ööelu kontekstis. Euroopa võrgustikud, kes on välja töötanud parimate tavade standardid selles valdkonnas töötavate inimeste jaoks, on muu hulgas järgmised: projekt „Club Health“ ning võimestamis- ja heaolu rakendusprojekt „Nightlife“ (NEWIP). Juhendis rõhutatakse üha suurenevat huvi selle vastu, kuidas uimastikontrolli teenistused saavad aidata kaasa kahju vähendamise seotud sekkumismeetmetele ööelu kontekstis (esiletõst lk 139).

⁽⁴⁾ Vt lisaks www.emcdda.europa.eu/publications/insights/hepatitis-c-among-drug-users-in-europe_en ja www.emcdda.europa.eu/publications/pods/hepatitis-c-treatment_en

Uimastitarbimise ennetamist ja uimastitega seotud kahjude vähendamist toetavad algatused on EMCDDA 2025. aasta strateegias kavandatud prioriteetide hulgas www.emcdda.europa.eu/publications/work-programmes-and-strategies/strategy-2025_en

⁽⁵⁾ Vt lisaks www.emcdda.europa.eu/topics/cannabis-policy_en ja www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis